

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: 3η σκηνή (στ. 542-575)

ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ

Η Γερόντισσα αποσύρεται στο εσωτερικό των ανακτόρων. Ο Μενέλαος μένει μόνος στη σκηνή. Γεμάτος έκπληξη μονολογεί. Μετά τις πληροφορίες της Γερόντισσας, απορίες και ερωτηματικά τον κατακλύζουν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Μενέλαος απορεί σχετικά με τις πληροφορίες που έλαβε από την γερόντισσα σχετικά με την Ελένη. Παραξενεύεται που του ανέφερε ίδια τα ονόματα της γυναίκας του, του πατέρα της, του Δία, ακόμα και τοπωνυμίων της Τροίας και της Σπάρτης. Προτιμά όμως να πιστέψει ότι πρόκειται για απλή σύμπτωση. Στη συνέχεια, βλέπουμε πως τελικά αποφασίζει να παραμείνει στην Αίγυπτο αγνοώντας τις συμβουλές της γερόντισσας και μάλιστα θεωρεί μεγάλη ντροπή για τον εαυτό του ότι κατέληξε από ξακουστός βασιλιάς να ζητιανεύει αναγκαστικά για τους συντρόφους του και τον ίδιο.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

- Τραγική ειρωνεία
- Ο ήρωας εξακολουθεί να αγνοεί την αλήθεια σχετικά με την Ελένη.
- Μονόλογος
- Ο μονόλογος του Μενέλαου είναι ένα είδος «εσωτερικού μονολόγου». Είναι σαν να ακούμε τις σκέψεις του ήρωα φωναχτά.

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ:

- Στίχος 561: «σκληρή καρδιά».
- Στίχος 563: «ξακουσμένη φωτιά».

ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ:

- Στίχος 573: «το θέλ' η ανάγκη».

ΥΠΕΡΒΑΤΟ:

- Στίχοι 542-543: «πιο μεγάλες συμφορές».
- Στίχος 548: «Του Δία θυγατέρα».
- Στίχοι 549-550: «κανένας που τον κράζουν Δία».

- Στίχος 553: Τυνδάρω φωνάζουν».
- Στίχος 554: Δεύτερη Λακεδαίμονα».
- Στίχος 574: «σοφός λόγος».

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΜΕΝΕΛΑΟΣ: Λογικός, βρίσκεται σε σύγχυση, συμπαθής στους θεατές, επίμονος. Δεν είναι πια ο ομηρικός ήρωας. Τα ηρωικά στοιχεία του χαρακτήρα του έχουν ανατραπεί. Είναι ο ρακένδυτος ναυαγός και όχι ο λαμπρός βασιλιάς της Σπάρτης. Το θέαμα του Μενελάου έτοιμου να κρυφτεί ή να εκλιπαρήσει το βασιλιά της Αιγύπτου, συντελεί στη γελοιοποίηση του ήρωα, ο οποίος είναι βυθισμένος στην απορία και τη σύγχυση. Η δειλία που επιδεικνύει δεν αρμόζει στο ήθος του πολεμιστή. Ο Μενέλαος είναι πια κωμικό και όχι ηρωικό πρόσωπο.

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΘΙΓΟΝΤΑΙ ΣΤΟ Α' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 437-575)

1. Το επεισόδιο, ένα από τα επικά – διαλογικά μέρη της τραγωδίας

Μορφή/δομή του συγκεκριμένου επεισοδίου:

Δυο εκτενείς ρήσεις που πλαισιώνουν ένα διάλογο. Εναλλαγή από μονόλογο σε διάλογο. Ο μονόλογος είναι απαραίτητος για την ενημέρωση σχετικά με το παρόν και το παρελθόν του ήρωα. Για να μη γίνει γνωστή στο Χορό η ταυτότητα του ήρωα, ο Χορός φεύγει. Όμως, η πληροφόρηση του Μενελάου για την κατάσταση στην Αίγυπτο επιβάλλει την παρουσία δεύτερου προσώπου. Απαραίτητος είναι λοιπόν και ο διάλογος. Τέλος, στην τρίτη σκηνή, «ακούμε» τις σκέψεις του ήρωα με τη μορφή του «εσωτερικού» μονολόγου. Ο πρώτος μονόλογος είναι σαν «Δεύτερος Πρόλογος». Κοινά σημεία με τον πρώτο Πρόλογο: αυτοσύσταση, γενεαλογία.

Λειτουργία του Επεισοδίου:

α. Συμβάλλει στην εξέλιξη του δράματος, καθώς εισάγεται το αντίρροπο δραματικό στοιχείο, ο Μενέλαος). Έτσι, αντιλαμβανόμαστε σιγά σιγά το πρώτο μέρος της Ελένης ως «πορεία προς την αναγνώριση».

β. Συμβάλλει στην εξέλιξη των ηρώων (η τραγικότητα του Μενελάου).

γ. Προκαλεί δραματική ένταση, καθώς οι θεατές παίρνουν μια νέα πληροφορία για την παρουσία του ειδώλου της Ελένης στην Αίγυπτο, πράγμα που περιπλέκει και την αναγνώριση.

2. Ο Μενέλαος, ένα από τα βασικά πρόσωπα της τραγωδίας

Παρατηρώντας την εμφάνιση και την εικόνα του Μενελάου με βάση το λόγο, τη δράση και τις σκέψεις του καταλήγουμε να τον χαρακτηρίσουμε τραγικό ήρωα. Ο Μενέλαος από ένδοξος βασιλιάς που ήταν, εμφανίζεται ως ρακένδυτος ναυαγός και ζητιάνος. Από νικητής της Τροίας, εμφανίζεται τώρα «ανέστιος» και περιπλανώμενος. Πολέμησε για την Ελένη και κέρδισε στην πραγματικότητα ένα είδωλο. Με άλλα λόγια: μεταστροφή της τύχης, άγνοια και αυταπάτη, νικητής-νικημένος του πολέμου κτλ.

3. Το είδος της «Ελένης»

Η «Ελένη» δεν αποτελεί για όλους τους μελετητές τραγωδία. Εδώ, με αφορμή κυρίως τη 2^η σκηνή, εισάγουμε τον όρο «κωμικά στοιχεία». Η εικόνα του δε μοιάζει με τον ήρωα που γνωρίζουμε από την παράδοση. Ο τόνος αφήγησής του είναι κάπως πομπώδης, είναι μέχρι ενός βαθμού αφελής και ανίκανος για προχωρημένους συλλογισμούς. Στη συνέχεια, σπρώχνεται από τη γερόντισσα και ξεσπάει σε κλάματα. Είναι ένας συνδυασμός ανδρείας και γελοιότητας, εντελώς αντι-ηρωικός χαρακτήρας. Ίσως, ο Ευριπίδης μέσα από τον Μενέλαο ήθελε να τονίσει την αμφισημία που ήδη διακατέχει όλο το έργο (τα πράγματα δεν είναι πάντα όπως φαίνονται).

4. Ο ρόλος της Γερόντισσας

Στην τραγωδία υπάρχουν πέρα από τους ήρωες (πρωταγωνιστές) κι άλλα, δευτερεύοντα πρόσωπα. Η Γερόντισσα είναι ένα από τα δευτερεύοντα πρόσωπα της τραγωδίας μας (π.χ. ο Αγγελιαφόρος, ο Υπηρέτης).

Γιατί όμως ο Ευριπίδης επέλεξε γυναίκα και όχι άντρα στο ρόλο του φύλακα;

Η πύλη πρέπει να φυλάσσεται από κάποιον που πρέπει να φροντίζει να μην πλησιάσει κανένας Έλληνας στο παλάτι. Αν όμως ο φύλακας ήταν άντρας, θα συλλάμβανε αμέσως το Μενέλαο και θα τον παρέδιδε στο βασιλιά. Μια φύλακας όμως μπορεί να συμπεριφερθεί ως γυναίκα: αρχικά δηλαδή, σύμφωνα με τις εντολές, να του μιλήσει εχθρικά, μετά να του δείξει συμπάθεια και τέλος, παρά τις εντολές, να του συμπεριφερθεί φιλικά. Επίσης, ο διάλογος γίνεται πιο διασκεδαστικός και τονίζεται η δύσκολη θέση του Μενελάου να ανταλλάσσει λόγια αβοήθητος με μια γριά.

5. Η αντίθεση είναι vs φαίνεσθαι.

Εδώ μπορούμε να εισάγουμε τις συμπληρωματικές αντιθέσεις *δόξα vs αλήθεια*, *σώμα vs όνομα*: ο Μενέλαος είναι παρών στη σκηνή ως σώμα, αλλά όχι ως όνομα, προσπαθεί να πείσει ότι είναι κάτι άλλο από αυτό που φαίνεται. Επίσης, η Γερόντισσα φαίνεται σκληρή στη συμπεριφορά της, στην πραγματικότητα όμως συμπονά το ζητιάνο.

6. Το θέμα του πολέμου

Με τον πόλεμο ασχοληθήκαμε και στον Πρόλογο, με την ευκαιρία της εμφάνισης του Τεύκρου. Εκεί, είδαμε τον Ευριπίδη να δίνει μια αντιηρωική, αντιεπική διάσταση στον πόλεμο. Στην ίδια διαπίστωση οδηγούμαστε κι εδώ παρατηρώντας την εμφάνιση του Μενελάου στη σκηνή.

Το μοτίβο του «ένδοξου στρατιώτη»: βασικά γνωρίσματά του αποτελούν ο κομπασμός και η έπαρση. Ο Μενέλαος διακηρύσσει πως ο ίδιος είναι από τους κύριους συντελεστές της νίκης κατά της Τροίας (όπως είχε κάνει προηγουμένως και ο Τεύκρος) και ότι υπήρξε ο αρχηγός των στρατευμάτων (αντί του Αγαμέμνονα). Και όλα αυτά τη στιγμή που βρίσκεται στην κατάσταση που είδαμε.

7. Οι ήρωες του Ευριπίδη

Ο Ευριπίδης συνηθίζει να κατεβάζει τους ήρωές του από το βάθρο, στο οποίο τους είχε τοποθετήσει το έπος (απομυθοποίηση ηρώων). Δεν ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε στην εποχή των σοφιστών, την εποχή της αμφισβήτησης όλων.